

Natuur op een berg van 45 meter afval

groen

Melanie Zierse— 8:48, 28 april 2017

Foto's genomen met behulp van een drone van groene gebieden boven op afvalbergen. (Foto: Bodemzorg Limburg) © rv

In Limburg zijn veel afgravingen, volgestort met afval. Afdekken, wat grond erop en dan kan er weer van alles groeien. 'Je kunt er geen motorracebaan aanleggen, maar kamperen gaat prima.'

In een groene oase van zomereiken, berken en duindoorn graast een kudde Galloway-runderen onder een waterig zonnetje. De geur van de grove dennenbomen aan de rand van het Kreupelbusch in het Limburgse plaatsje Ubach over Worms overheerst. Het is stil, hier vlak aan de grens met Duitsland. Alleen wat zangvogels zingen struinende voetgangers toe. Bijna niets wijst erop dat onder deze 40 hectare natuur een afvalberg van 45 meter hoog ligt. Ongeveer 6,2 miljoen kubieke meter aan verschillende soorten afval, waaronder huishoudelijk afval, bedrijfsafval en tuinafval, houdt zich verborgen onder een dubbele afdichting van folie en klei. Zo'n veertig jaar geleden had niemand gedacht dat hier ooit zeldzame planten als de kruipbrem en beklierde ogentroost zouden groeien.

Het Kreupelbusch is een van de ongeveer vierduizend bekende voormalige stortplaatsen in Nederland. Dit zijn terreinen waar tot uiterlijk 1 september 1996 afval is gestort. Afsproken is dat deze stortplaatsen - met een oppervlak van in totaal ongeveer 8000 hectare - onderhouden moeten worden als gevaar voor verontreiniging dreigt. Door wie, dat is niet altijd duidelijk. Regelgeving schiet vaak tekort. Meestal nemen gemeenten de nazorg op zich. De provincies zijn verantwoordelijk voor de stortplaatsen van na die datum.

Tikkende tijdbom

In Limburg regelt de zelfstandige organisatie Bodemzorg Limburg alles voor vijftien voormalige stortplaatsen. De gemeenten zijn wel aandeelhouders in het bedrijf. “Onze taak is het dagelijks beheer van de stortplaatsen”, zegt directeur Dick Rootert. Dus: het afval solide afdekken, eventuele milieubeschermdende voorzieningen aanbrengen, de boel regelmatig controleren en de afgedekte afvalhoop een nieuwe bestemming geven.

“Het plaatsen van een afdichting is de enige manier om de verspreiding van verontreiniging via grondwater tegen te gaan. In de meeste gevallen is in de provincie Limburg gekozen voor een waterdichte minerale (klei)afdichting, soms in combinatie met folie”, aldus Rootert. Van die afdekking kunnen wandelaars helemaal niets meer zien. Dat zit onder minimaal een meter nieuwe grond.

In de afvalberg vormt zich gas; dat moet worden weggepompt, anders ontploft de boel

Boven de folie of klei zit vaak ook nog een drainagesysteem. Dat vangt het regenwater op en voert het via pijpen af naar een buffer. Rootert: “Als het heel hard regent, kan het water zonder zo’n systeem niet weg. De kans bestaat dat de laag grond gaat drijven, waardoor de folie beschadigd kan raken.” Het opgeslagen schone water wordt vervolgens op een nabijgelegen plek weer terug de grond in gepompt.

De vierkante groene en zilveren deksels tussen het zandstruisgras in het Kreupelbusch verraden wel dat iets onder de grond gaande is. Met een soepele beweging opent Lex Rijkogel, projectmanager van Bodemzorg Limburg, een van de deksels. Te zien zijn dikke gasleidingen met blauwe regelkleppen. “Deze pijpen gaan ongeveer 20 meter diep en zuigen het gas uit de stort”, legt Rijkogel uit.

Uit het groene afval onder de grond komen namelijk gassen vrij. Een tikkende tijdbom als niemand daar iets aan doet. De gassen worden weggepompt, zodat de vuilstort niet zal exploderen. Het gas uit de stort loopt via de ondergrondse leidingen naar een installatie. In een minifabriek bij de ingang van het terrein komt alles bij elkaar. Daar wordt het gas omgezet in groene stroom.

Tentjes van de scouting

Vijftien minuten rijden verderop ligt Beukenberg, een andere voormalige stortplaats van Bodemzorg Limburg. Vanaf het acht meter hoge uitkijkpunt middenin het gebied heeft de bezoeker zicht op het dorpje Oirsbeek. Buizerds vliegen af en aan door de hoge bomen. Tussen de groene berken en witte sleedoornhagen zijn twee insectenhôtels, twee bijenhôtels en een bijenstal neergezet. De wens is dat bijen, vlinders en andere kleine insecten hier hun thuis vinden.

Opeens gingen de gewassen op één plek dood. Daar was dus stortgas vrijgekomen.

Dick Rootert

Veel voormalige stortplaatsen worden met dit soort natuur gevuld. “De nieuwe bestemming moeten we altijd afstemmen met de gemeente. We kunnen geen activiteiten laten plaatsvinden die het terrein kunnen beschadigen. Geen motorracebaan of grootschalige industrie dus”, zegt Rootert. De grond is daarentegen uitermate geschikt voor veel groen of een recreatiegebied. “Kan de scouting lekker tentjes neerzetten om te overnachten”, stelt Rootert zich zo voor.

Maar is het allemaal wel veilig? Die ondergrondse verontreiniging kan nooit goed zijn voor mens en natuur, is de algemene gedachte. “De afdeklaag kan kapot gaan, dat klopt”, zegt Rootert. Het is zelfs al een keer gebeurd. “Opeens gingen de gewassen op één plek dood. Daar was dus stortgas vrijgekomen.” Het gaatje in de folie was ontstaan door grondverschuivingen.

Een kapotte afdeklaag is vervelend, maar geen reden tot paniek. “Het is heel makkelijk gerepareerd. Het ging toen om een gaatje van een paar centimeter. Daar komt maar een heel klein beetje gas uit, wat niet schadelijk is”, aldus Rootert.

Er op tijd bij zijn is wel belangrijk. Daarom controleert Bodemzorg Limburg regelmatig of er niets gekk aan de hand is. Met grondwatermetingen, controles van het gebied en inspecties van de voorzieningen, houden ze de voormalige stortplaatsen in de gaten. Zo waren everzwijnen recentelijk op een andere locatie te diep in de grond aan het wroeten, waardoor de grond kapot ging. Met een flinke regenbui had de ondergrond kunnen verzakken. Rootert: “Uit voorzorg hebben we om het hele gebied een afrastering geplaatst om de everzwijnen tegen te houden.”

Eeuwigdurende nazorg

De rekening van al deze nazorg gaat naar de gemeenten. Door jarenlang sparen, staat er voor de komende tijd nog ongeveer 25 miljoen euro op de bank. Dit geld is alleen voor stortplaatsen onder beheer van Bodemzorg Limburg. De jaarlijkse kosten zijn volgens Rootert zo'n 700 duizend euro, dus met dat potje kunnen ze nog wel even vooruit. Elk jaar storten de Limburgse gemeenten er namelijk ook weer 280 duizend euro bij.

De gasvorming neemt na een tijdje tenslotte af en de laag met afval klinkt langzaam in.

En dat is ook wel nodig, want er wordt gesproken van ‘eeuwigdurende’ nazorg. Alhoewel, zo letterlijk hoeven we dat ook weer niet te nemen, vindt Rootert. “Wat is eeuwig? Ik denk meer aan tientallen jaren.” De gasvorming neemt na een tijdje tenslotte af en de laag met afval klinkt langzaam in, waardoor het stabiel raakt. “Maar zo'n locatie moet in de tussentijd wel door mensen met kennis van zaken in de gaten worden gehouden. Dit om te voorkomen dat er geen gekke dingen gebeuren.”

Uniek Limburgs afvallandschap

In Limburg is in het verleden veel grondstof uit de bodem gewonnen. Het afgraven van klei, zand, grind en mergel liet grote gaten in de grond achter. Soms van wel tientallen meters diep. Ideaal voor een paar miljoen kubieke meter afval. “Dat is het unieke van Limburg”, stelt Rootert. “Deze gaten zijn gevuld met het afval, waardoor je nu nauwelijks door hebt dat je over een voormalige stortplaats wandelt.” Dit in tegenstelling tot vuilnisbelten in andere provincies. Onverwacht heuvelig landschap geeft daar weg dat er vroeger een grote hoeveelheid afval is gestort.